

УДК [631.15+65.011.4:332]:633.1

Є.М. Улько, канд. екон. наук, доцент
Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

**ФОРМУВАННЯ ПРИБУТКОВОГО ВИРОБНИЦТВА
ЯК ВАЖІЛЬ УПРАВЛІННЯ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ЗЕРНОВОЇ ГАЛУЗІ**

У статті обґрунтовано та розвинуто підхід, який включає структурний взаємозв'язок ряду показників, у тому числі й прибутковості (рентабельності), що узагальнив комплексну методика аналізу з дотриманням системності на базі багатовимірної рейтингової оцінки. За індексом конкурентоспроможності зернової та зернобобової продукції в сільськогосподарських підприємств усіх форм власності проранжовано області України, згідно з цим показником, вони були розподілені за відповідними місцями (рангами). Узагальнено риси областей із високим рівнем індексу конкурентоспроможності зернової та зернобобової продукції. Досліджено в межах груп конкурентоспроможності зміни

областей, що відбулися з 2009 р. по 2013 р. Проведено групування областей України за показниками, що характеризують прибуткове виробництво зернових. Виявлено, що для організації господарської діяльності «прибуткового типу», потрібно, щонайменше, досягти статусу з посиленою конкурентоспроможністю. Запропоновано матрицю відношень між показником прибутковості та шкалою конкурентного статусу, яка поділена на п'ять груп. На її підставі виявлено, що конкурентний статус товаровиробників на ринку зерна залежить від розміру та можливостей вилучення прибутків. Обґрунтовано необхідність для управління конкурентоспроможністю зернової галузі на підприємстві застосовувати заздалегідь розроблену виробничу програму, яка має враховувати внутрішні та зовнішні чинники для організації беззбиткової виробничої діяльності.

Ключові слова: зерно та зернобобова продукція, зернове господарство, ринок зерна, урожайність, планування, прибуток, управління конкурентоспроможністю.

Постановка проблеми. Управління конкурентоспроможністю зернової галузі є складним процесом, яке обов'язково повинно враховувати деякі складові, а саме за видами конкурентоспроможності до яких слід віднести: саму продукцію (зерно та зернобобові); виробника, в першу чергу сільськогосподарські підприємства та фермерські господарства як форму діяльності юридичних осіб обмежених рамками зернового ринку; сукупності суб'єктів із виробництва зернової продукції в межах територіального розподілу (територіально-адміністративних одиниць), а також всієї їх сукупності, що репрезентують галузь. Проте зріз галузевих особливостей відображає комплекс рис і ознак самих сільськогосподарських підприємств, і в значній мірі ними обумовлюється.

Ефективність управління конкурентоспроможністю зернової галузі залежить від своєчасного та об'єктивного оцінювання конкурентоспроможності в якості індикатору процесу управління, що є невід'ємною частиною діагностики господарюючих суб'єктів зернового ринку. Тому в даному контексті вирішальним є методична компонента до проведення такого оцінювання. Від неї залежатиме сам підхід щодо оцінювання, відбір та включення до обчислення параметрів, систематизація показників і критеріїв оцінки тощо. Між тим тут існує, в певній мірі і зворотній зв'язок, який передбачає відносну залежність від загальних умов щодо вибору самої методики оцінювання. Як стверджує М.М. Трещов, перелік показників конкурентоспроможності залежить від об'єкта досліджень, а також від обраної методики визначення конкурентоспроможності [1, с.121].

Урожайність зернових культур є одним із важливих показників у системі оцінки конкурентоспроможності, але вона досить варіюється між роками. Від так закономірно виникає ситуація коливання прибутків чи збитків сільськогосподарських виробників зерна.

Таким чином, актуальним є дослідження питань пов'язаних з формуванням прибутку виробників з метою управління конкурентоспроможністю в зерновій галузі. Що загалом дасть цілісне уявлення про існуючу систему управління конкурентоспроможністю в зерновій галузі країни та визначить пріоритетні напрями у підвищенні рівня її дієвості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням, які пов'язані з формування конкурентоспроможності зернової продукції або сільськогосподарських підприємств на ринку зерна присвячені праці вчених-економістів, як: В.Г. Андрійчук [2], В.І. Бойко, М.Г. Лобас [3], М.Й. Малік, О.А. Нужна [4], О.В. Олійник, В.В. Олійник і В.Й. Шиян [5] та ін. Окремо проблеми сталого розвитку зернового господарства та вивчення динаміки змін урожайності зернових знайшли відображення в дослідженнях Д.В. Шияна [6].

Враховуючи значний внесок учених з питань підвищення конкурентоспроможності зернової галузі, все ж таки, огляд літературних джерел в цьому напрямі показав, що не достатньо вивченим і належно дослідженим є питання пов'язане з управління конкурентоспроможністю зернової галузі використовуючи в якості важеля показник прибутку.

Формулювання цілей статті. Обґрунтувати та розвинути підхід, який би базуючись на певній мірі взаємозв'язку показників прибутковості та конкурентоспроможності враховував економічну роль прибутку в якості важеля управління конкурентоспроможністю зернової галузі.

Виклад основного матеріалу досліджень. Мінливість економічного середовища в контексті розвитку динамічних ринкових процесів створює необхідність розгляду питань, пов'язаних з виникненням основних ознак існування ринку – конкуренції і конкурентоспроможності [7].

Одним із необхідних заходів у процесі здійснення управління конкурентоспроможністю полягає в проведенні кількісного оцінювання конкурентоспроможності, що часто базується на довільному відборі показників, які входять до системного аналізу об'єкту (продукції, підприємства, галузі). Але варто поруч з довільним характером включених показників за комплексного підходу, розглядати структурну взаємодію видів конкурентоспроможності. Так, управління конкурентоспроможністю зернової галузі на підприємстві передбачає нерозривний процес, який пов'язаний із формуванням конкурентоспроможності зернової продукції,

галузі та загалом підприємства. Отже, управління конкурентоспроможністю зернової галузі повинен враховувати комплекс заходів спрямованих на забезпечення, підтримання та підсилення конкурентоспроможності одночасно за усіх масштабів.

На взаємний зв'язок між даними видами конкурентоспроможності зазначає М. Портер, стверджуючи, що практично не можливо відокремити конкурентоспроможність товару від конкурентоспроможності галузі чи підприємства, бо всі вони логічно та структурно пов'язані і можуть вивчатися на основі виявлення конкурентних переваг [8].

Не зважаючи на спільну природу взаємозв'язку між масштабами конкурентоспроможності їм притаманна, як правило, позитивна реакція на прибуток. Так, П.К. Канівський під конкурентоспроможністю підприємства розуміє його здатність отримувати прибутки, достатні для відтворення простого або розширеного виробництва, мотивації праці та поліпшення властивостей продукції [9].

З цього твердження випливає подвійна важливість функції конкурентоспроможності пов'язаної по-перше, із забезпечення процесу відтворення, а по-друге, виражається через можливість вилучати певну масу прибутку з ринкового середовища. Таким чином, одержання прибутку стає головним засобом на який повинен орієнтуватися виробник при виконанні виробничих програм в межах підприємства.

Оцінка конкурентоспроможності зернової та зернобобової продукції в сільськогосподарських підприємствах всіх форм власності в розрізі областей України проводилась на базі рейтингового методу, який враховує комплекс найістотніших показників, що мають прямий або обернений вплив на результативну величину – індекс конкурентоспроможності (табл. 1).

Для кожного аналізованого регіону, значення його рейтингової оцінки визначається згідно з формулою 1 [11, с. 657]:

$$R_{sj} = \sqrt{\sum_{i=1}^{1 \rightarrow k} \left(1 - \frac{X_{ij}}{X_{i(omn)}}\right)^2 + \dots + \sum_{i=k+1}^{(k+1) \rightarrow n} \left(1 - \frac{X_{i(omn)}}{X_{ij}}\right)^2}, \quad (1)$$

де X_{ij} – фактичне значення за i -тим показником, j -го регіону; $X_{i(omn)}$ – фактичне значення i -го показника до оптимального значення серед j -го регіону, за умови коли значення величини прямо впливає на рівень конкурентоспроможності, то показники обчислюються до значення k в протилежному випадку визначаються за часткою формули 1, як від $(k+1) \rightarrow n$.

В основі визначення рейтингової оцінки знаходяться нормовані величини всієї сукупності показників, що були відібрані до аналізу. Тому вона виступає в якості єдиної характеристики порівняльної здатності співставлень між досліджуваними об'єктами (областями). Проте одержаний ряд (континуум чисел) необхідно перетворити в більш прийнятну шкалу, відобразивши через індекс конкурентоспроможності (2):

$$I_{kc_{sj}} = \frac{\max R_s - R_{sj}}{\max R_s - \min R_s}, \quad (2)$$

де $I_{kc_{sj}}$ – індекс конкурентоспроможності продукції j -ї області за одним з років S ; R_{ij} – рейтингова величина i -го показника j -ї області (регіону).

1. Величина значень показників, рейтингової оцінки та індексу конкурентоспроможності зернової та зернобобової продукції в сільськогосподарських підприємствах всіх форм власності в розрізі областей України, 2013 р.*

Регіон	Середня площа посівів на підприємство, га	Урожайність, ц/га	Виробничі витрати на гектар посіву, грн	Виробнича собівартість 1ц, грн	Повна собівартість 1ц, грн	Середня ціна реалізації 1ц, грн	Рівень рентабельності (збитковості), %	R (значення рейтингової оцінки)	Індекс конкурентоспроможності (Ікс), од.	Місце за індексом
Автономна Республіка Крим	1505	16,1	2589	160,83	186,03	153,22	-17,6	2,983	0,000	25
Вінницька	1933	55,7	5652	101,47	121,27	129,84	7,1	0,430	1,000	1
Волинська	1734	34,1	3918	114,90	124,13	134,14	8,1	0,732	0,882	4
Дніпропетровська	1971	31,9	3235	101,41	120,80	124,71	3,2	1,017	0,770	11
Донецька	1865	28,7	3519	122,61	146,61	138,04	-5,9	1,784	0,470	20
Житомирська	1356	51,2	5404	105,55	126,31	125,96	-0,3	1,163	0,713	14
Закарпатська	1846	37,1	5219	140,67	163,26	155,14	-5,0	1,643	0,525	19
Запорізька	1650	23,7	2978	125,65	143,91	134,47	-6,6	1,906	0,422	21
Івано-Франківська	1591	43,0	4833	112,39	146,11	128,09	-12,3	2,301	0,267	24
Київська	1048	55,7	5194	93,25	126,16	128,10	1,5	1,053	0,756	13
Кіровоградська	1710	44,2	4316	97,64	117,29	123,42	5,2	0,739	0,879	5
Луганська	1605	24,0	2990	124,59	133,31	131,32	-1,5	1,485	0,587	17
Львівська	1628	39,5	5353	135,51	148,84	133,21	-10,5	2,144	0,329	23
Миколаївська	2160	29,4	3201	108,88	126,28	139,01	10,1	0,774	0,865	6
Одеська	1740	31,2	3358	107,63	125,05	133,19	6,5	0,852	0,835	9
Полтавська	2253	55,9	4996	89,38	128,52	134,36	4,5	0,638	0,919	3
Рівненська	2070	41,4	4459	107,70	123,71	127,94	3,4	0,854	0,834	10
Сумська	1981	54,0	5109	94,61	113,78	117,07	2,9	0,809	0,852	7
Тернопільська	1829	46,7	5112	109,47	122,73	126,76	3,3	0,821	0,847	8
Харківська	1965	40,3	4225	104,83	125,84	124,31	-1,2	1,262	0,674	15
Херсонська	2011	22,2	2982	134,34	148,83	138,00	-7,3	1,969	0,397	22
Хмельницька	2114	50,0	6015	120,30	132,89	133,69	0,6	1,020	0,769	12
Черкаська	1577	62,1	6607	106,39	119,13	127,56	7,1	0,487	0,978	2
Чернівецька	1391	46,0	5213	113,33	136,96	130,57	-4,7	1,582	0,549	18
Чернігівська	1826	46,7	5131	109,87	132,52	127,88	-3,5	1,431	0,608	16

Отже, значення Ікс знаходиться в межах $[0;+1]$. Де нуль означає про повну відсутність в порівнянні з іншими підприємствами деякої області конкурентних переваг за включеними до моделі показниками, і навпаки рівно один – вказує на абсолютні переваги в сукупності всіх показників, тобто лідерство або бажаний стан підприємств (за областями) для інших.

Розраховані значення індексу конкурентоспроможності зернової та зернобобової продукції за рейтинговою оцінкою проведено на підставі результатів виробничо-економічної діяльності сільськогосподарських підприємств України всіх форм власності за 2009 і 2013 рр., що зведено в групи табл. 2.

2. Групування областей за рівнем конкурентоспроможності зернової та зернобобової продукції в сільськогосподарських підприємствах всіх форм власності за 2009 і 2013 рр.*

Загальне значення за Ікс по групі	Назва групи за рівнем конкурентоспроможності	2009 р.	2013 р.
до 0,200	Критична (I)	Автономна Республіка Крим; Донецька; Закарпатська; Івано-Франківська; Луганська; Рівненська; Сумська; Харківська; Чернівецька	Автономна Республіка Крим
0,201-0,400	Низька (II)	Волинська; Житомирська; Хмельницька	Івано-Франківська, Львівська, Херсонська
0,401-0,600	Середня (III)	Дніпропетровська; Запорізька; Львівська; Одеська; Херсонська	Донецька, Закарпатська, Запорізька, Луганська, Чернівецька
0,601-0,800	Посилена (IV)	Вінницька; Кіровоградська; Миколаївська; Тернопільська; Чернігівська	Дніпропетровська, Житомирська, Київська, Харківська, Хмельницька, Чернігівська
від 0,801	Висока (V)	Київська; Полтавська; Черкаська	Вінницька, Волинська, Кіровоградська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Рівненська,

*Джерело: згруповано за результатами обчислення індексу конкурентоспроможності на підставі даних [11-15].

Результати високої рейтингової оцінки (табл. 1), ще не говорять про рівень конкурентоспроможності в зерновій галузі сільськогосподарських підприємств України. Загалом високе значення даного показника рейтингу, по суті є оберненим до величини показника конкурентоспроможності. Тобто висока рейтингова оцінка в даному випадку характеризує найбільші відхилення (розбіжності) від оптимальних параметрів, що є орієнтиром при здійсненні управління конкурентоспроможністю в зерновій галузі.

Таким чином обчислений індекс конкурентоспроможності та ранжовані в міру його зменшення місця (ранги) областей України, становлять якісну основу для порівняння їх між собою.

Як показують розрахунки, що наведені в табл. 1, найбільш високий рівень конкурентоспроможності зернової та зернобобової продукції серед областей України займає Вінницька область. Не зважаючи на те, що Вінницька область за жодним із показників рейтингової оцінки не мала лідируючого місця, тим не менше характерними рисами зерновиробництва даної області є: високий рівень концентрації та інтенсивності виробництва зерна, відносно низька як виробнича, так і комерційна його собівартість, значний рівень рентабельності. При цьому Вінницька область в 2013 р. посилила свій конкурентний статус порівняно з 2009 р., перейшовши в групу з високим рівнем (табл. 2). Погіршення конкурентного статусу за 2009–2013 рр. відмічено за Київською областю. Крім Вінницької області в 2013 р. високий результат за індексом конкурентоспроможності зернової та зернобобової продукції показала: Черкаська – 2-ге місце, Полтавська – 3-тє місце, Волинська – 4-те місце та Кіровоградська – 5-те місце.

З метою поглибленого аналізу ролі та характеру впливу прибуткового виробництва зернової та зернобобової продукції на управління конкурентоспроможністю зернової галузі сільськогосподарських підприємств, проведено групування за індексом конкурентоспроможності. Результати групування і середнє значення відповідних показників по Україні наведено в табл. 3.

3. Середнє значення показників прибутковості виробництва зернової та зернобобової продукції в сільськогосподарських підприємствах залежно від груп конкурентоспроможності за областями, 2013 р.*

Назва групи (конкурентний статус)	Індекс конкурентоспроможності (Ікс)	Середнє значення, од.	Кількість областей, од.	Одержано прибутку (збитків) в розрахунку на:			Рівень рентабельності (збитковості), %
				100 га с.-г., тис.грн	на гектар посівної площі, грн	1 ц продукції, грн	
Критична (I)	до 0,200	0,000	1	-19,1	-241	-32,81	-17,6
Низька (II)	0,201-0,400	0,331	3	-17,7	-169	-14,04	-9,5
Середня (III)	0,401-0,600	0,511	5	-7,4	-90	-7,10	-5,0
Посилена (IV)	0,601-0,800	0,715	6	0,0	0	-0,02	0,0
Висока (V)	від 0,801	0,889	10	15,6	170	6,85	5,6
У середньому по Україні	x	x	x	3,7	42,2	1,92	1,5

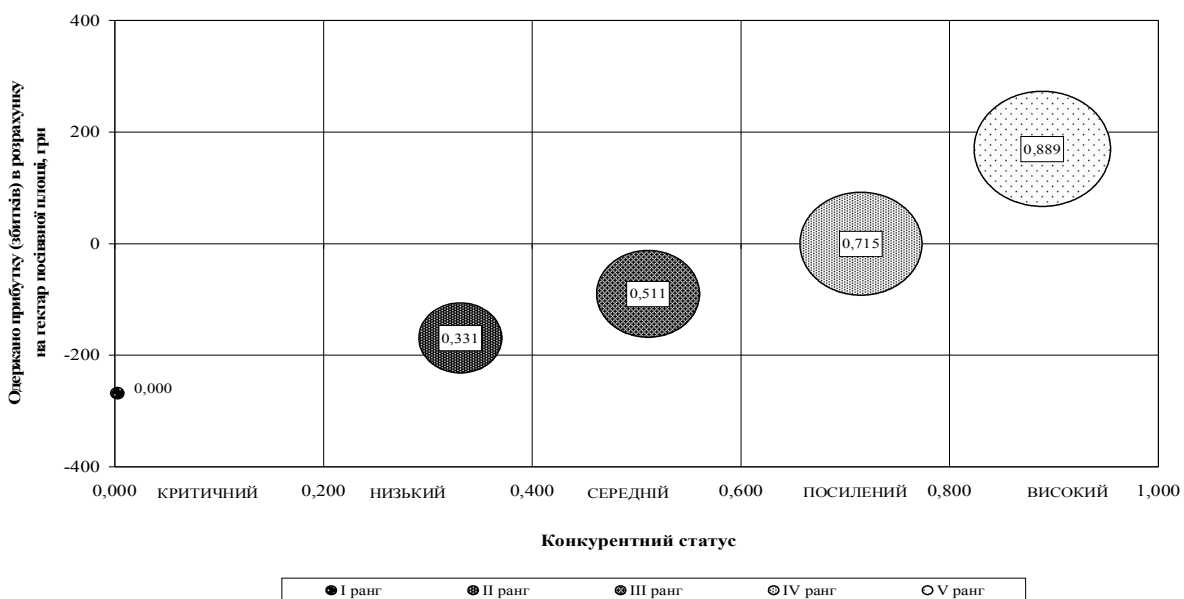
*Джерело: розраховано за групами областей згідно до виробничо-економічної діяльності сільськогосподарських підприємств всіх форм власності на ринку зерна на підставі даних [11-13].

З одержаних даних табл. 3 випливає, що підвищення конкурентоспроможності зернових та зернобобових напряму пов'язано з прибутковістю (ефективністю) функціонування товаровиробників. Так, зміна статусу від критичного до високого рівня конкурентоспроможності супроводжується змінами в розмірі одержання прибутків (збитків): за оцінкою землекористування від -19,1 до 15,6 тис. грн на 100 га с.-г. угідь; за потенціалом ресурсних вкладень від -241 до 170 грн з розрахунку на гектар посівної площі; за продукцією від -32,81 до 6,85 грн на 1 ц, при цьому рівень рентабельності (збитковості) виробництва змінюється від -17,6 до 5,6 %.

В Україні виробництво зернових та зернобобових культур в 2013 р. було прибутковим, становлячи – 1,5 %, при цьому в розрахунку на 100 га с.-г. угідь одержали прибутку – 3,7 тис. грн; на гектар посівів – 42,2 грн і на 1 ц реалізації зернових – 1,92 грн. Отже, виробництво зернової

та зернобобової продукції в сільськогосподарських підприємствах країни характеризується тим, що для забезпечення внутрішньоринкових критеріїв організації господарської діяльності «прибуткового типу», потрібно щонайменше, досягти статусу з посиленою конкурентоспроможністю. Варто зазначити, що підвищенні вимоги до конкурентного статусу, можуть бути причиною в цілому неефективного використання наявного виробничо-ресурсного потенціалу переважної більшості зернових господарств України. Разом із цим суттєво на зміну конкурентного статусу впливає й істотні щорічні коливання врожайності зернових.

Для відображення впливу прибутку на конкурентний статус сільськогосподарських виробників нами було побудовано матрицю відношень відібраних показників (рисунок).

Матриця відношення розміру одержаного прибутку до конкурентного статусу областей України на зернову та зернобобову продукцію сільськогосподарських підприємств у 2013 р.*

З рис. видно, що конкурентний статус товаровиробників на ринку зерна залежить від розміру та можливостей вилучення прибутків. Таким чином, це доводить важливість функціонування виробника із заздалегідь (на наступний господарсько-фінансовий рік, або на деякий стратегічний горизонт планування в 3-5 років) детально розробленим планом виробничої діяльності, який має враховувати внутрішні та зовнішні чинники до організації беззбиткової виробничої діяльності.

Висновки та пропозиції. У статті обґрунтовано та розвинуто підхід, який включає структурний взаємозв'язок ряду показників у тому числі й прибутковості (рентабельності), що узагальнив комплексну методику

аналізу з дотриманням системності на базі багатовимірної рейтингової оцінки. На підставі якої був обчислений індекс та побудована матриця, де головною її шкалою виступив конкурентний статус. За результатами проведених досліджень впливає, що конкурентоспроможність зернової та зернобобової продукції, а також сільськогосподарських підприємств на ринку зерна ґрунтується на можливості вилучати (одержувати) прибуток. Питання останнього тісно пов'язано з організаційно-економічними чинниками щодо формування ефективної виробничої діяльності.

Отже, за всіх інших умов, прибуток – це основний важіль в управлінні конкурентоспроможністю продукції, змін статусу виробника в середовищі дії ринкового механізму на основі науково обґрунтованих заходів та рекомендацій виробництву.

Бібліографічний список: 1. Трещов М.М. Методи оцінювання конкурентоспроможності продукції [Електр. ресурс] / М.М. Трещов // Економічний простір: Зб. наук. пр. – № 23/1. – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2009. – С.118-126. – Режим доступу: http://www.nbuuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekpr/2009_23. 2. Андрійчук В.Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу: підручник / В.Г. Андрійчук. – К.: КНЕУ, 2013. – 779 с. 3. Лобас М.Г. Економічна стійкість сільськогосподарського виробництва як основний чинник його конкурентоспроможності / М.Г. Лобас, В.І. Бойко // АгроІнком. – 2008. – № 3-4. – С. 23-27. 4. Малік М.Й. Конкурентоспроможність аграрних підприємств: методологія і механізми: монографія / М.Й. Малік, О.А. Нужна – К.: ННЦ ІАЕ, 2007. – 270 с. 5. Олійник О.В. Підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств на ринку зерна: кол. монографія / О.В. Олійник, В.Й. Шиян, В.В. Олійник / Харк. нац. ун-т ім. В.В. Докучаєва. – Харків: ХНАУ ім. В.В. Докучаєва, 2011. – 227 с. 6. Шиян Д.В. Інтенсифікація і сталість динаміки урожайності зернових культур / Д.В. Шиян // Вісник Львівськ. держ. аграр. ун-ту, (Сер. Економіка АПК). – 2006. – №13. – С. 411-418. 7. Івашків І.М. Економічна оцінка сутності поняття «конкуренція» і «конкурентоспроможність» як механізм підвищення ефективності інфраструктурного забезпечення в національній економіці / І.М. Івашків // Вісник Нац. техн. ун-ту «ХПІ»: зб. наук. пр. Темат. вип.: Технічний прогрес і ефективність виробництва. – Харків : НТУ «ХПІ». – 2012. – № 15. – С. 109-113. 8. Портер М. Международная конкуренция / М. Портер. – М.: Международные отношения, 1993. – 896 с. 9. Основи аграрного підприємництва / За ред. М.Й. Маліка. – К.: ІАЕ, 2000. – 582 с. 10. Костирко Р.О. Фінансовий аналіз: навч. посібник / Р.О. Костирко. – Х.: Фактор, 2007. – 784 с. 11. Основні

економічні показники виробництва продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах за 2013 рік. Статистичний бюлетень / Державна служба статистики України. – Київ, 2014 – 88 с.

12. Рослинництво України: стат. збірник за 2014 рік / Державна служба статистики України; відп. за вип. О.М. Прокопенко. – 2015. – 180 с.

13. Сільське господарство України: стат. щорічник за 2013 рік / Державна служба статистики України; за ред. Н.С. Власенко. – К., 2014. – 400 с.

14. Основні економічні показники виробництва продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах за 2009 рік / Статистичний бюлетень. – Харків, 2010. – 113 с.

15. Статистичний щорічник “Сільське господарство України” за 2009 рік / Державний комітет статистики України: Під загальним керівництвом Ю.М. Остапчука. – К., 2010. – 376 с.

Е.Н. Улько. Формирование прибыльного производства как рычаг управления конкурентоспособностью зерновой отрасли.

Предмет. Предметом исследований являются теоретико-методологические основы по управлению конкурентоспособностью зерновой отрасли в сельскохозяйственных предприятиях всех форм собственности, что учитывает оценочный подход в качестве рычага формирования прибыльного производства.

Задачи (цели). Обосновать и развить подход, который бы основывался на определенной степени взаимосвязи показателей прибыльности и конкурентоспособности, учитывал экономическую роль прибыли в качестве рычага управления конкурентоспособностью зерновой отрасли.

Методы. Исследования проводились на основе монографического, абстрактно-логического методов. Методологическим основанием в обработке материала выступил системный и комплексный анализ в изучении рыночно-экономической деятельности хозяйств зерновой отрасли. Непосредственным практическим инструментом в проведении расчетов послужил способ рейтинговой оценки из аналитического арсенала многомерного анализа.

Результаты. В статье обоснован и развит подход, который включает структурную взаимосвязь ряда показателей, в том числе и прибыльности (рентабельности), что обобщило комплексную методику анализа с соблюдением системности на базе многомерной рейтинговой оценки. За индексом конкурентоспособности зерновой и зернобобовой продукции сельскохозяйственных предприятий всех форм собственности проранжированы области Украины, согласно этому показателю, они были

распределены по соответствующим местам (рангам). Обобщены свойства областей с высоким уровнем индекса конкурентоспособности зерновой и зернобобовой продукции. Исследовано в пределах групп конкурентоспособности изменения областей, произошедшие с 2009 г. по 2013 г. Проведено группирование областей Украины относительно показателей, характеризующих прибыльное производство зерновых. Выявлено, что для организации хозяйственной деятельности «прибыльного типа», необходимо, по меньшей мере, достичь статуса с усиленной конкурентоспособностью. Предложено матрицу отношений между показателем прибыльности и шкалой конкурентного статуса, которая разделена на пять групп. На ее основании обнаружено, что конкурентный статус товаропроизводителей на рынке зерна зависит от размера и возможностей извлечения прибыли. Обоснована необходимость для управления конкурентоспособностью зерновой отрасли на предприятии применять заранее разработанную производственную программу, которая бы учитывала внутренние и внешние факторы при организации безубыточной производственной деятельности.

Сфера применения результатов. Результаты исследований могут применяться в научной и практической работе по управлению конкурентоспособностью зерновой отрасли, учитывая методические особенности к оценке и анализу конкурентоспособности, ориентироваться на прибыль в качестве рычага.

Ключевые слова: зерно и зернобобовая продукция, зерновое хозяйство, рынок зерна, урожайность, планирование, прибыль, управление конкурентоспособностью.

Y.M. Ulko. Forming a profitable production as lever of management competitiveness grain branch.

Subject. The subject of research is theoretical and methodological bases with management competitiveness of grain branch in the agricultural enterprises of all forms of ownership, taking into account the evaluation approach as the lever forming profitable production.

Purpose. The substantiate and develop an approach, that would be based on a certain extent relationship indicators of profitability and competitiveness take into account the economic role of profit as the lever of management competitiveness of grain branch.

Methods. The studies were conducted under of monographic, an abstractly-logical methods. The methodological basis in the processing the material made systemic and comprehensive analysis in the study of market and economic activity farms grain branch. Direct practical tool in realization of

calculations to has served method rating estimation with analytical arsenal multivariate analysis.

Results. The approach that involves structural relationship of a number of indicators, including profit (profitability), which compiled a comprehensive method of analysis in compliance with the systems based on multivariate rating estimation was substantiated and developed the article. By index of competitiveness of grain and leguminous products in the agricultural enterprises of all forms of ownership were ranged regions of Ukraine, according to this indicator, they were distributed at the appropriate places (ranks). The features of regions with high level competitiveness index grain and leguminous products were generalized. The changes, that have occurred since 2009 in 2013 years within regions were researched of groups by competitiveness. By indicators of profitable grain production were been grouped regions of Ukraine. During the research it was found, that for organization of economic activity «profitable type», need, of at least, reach the status with enhanced competitiveness. A matrix relationship between indicator of profitability and scale competitive status, which is divided into five groups was offered. On her basis was detected, that the competitive status of producers a grain market depends on the size and capabilities extracting profits. The necessity to competitiveness management grain branch in the enterprise apply previously developed production program, which should take into account internal and external factors for the organization of break-even production activities was been substantiated.

Scope of application results. Results of research can be used in scientific and practical work to competitiveness management of grain branch, given the methodical features to the assess and analysis of competitiveness, focusing on profit as a lever.

Keywords: the grain and leguminous products, grain economy, the grain market, yield, planning, profit, competitiveness management.